

Türkiye’de Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Mevzuatı, Sağlanan Destekler ve Fındık Sektöründeki Uygulaması¹

Zeynep Çalışkan²

Mehmet Bozoğlu³

Özet

Tarım ürünleri, uygun depolama koşulları olmaması, finansa ihtiyacın olması vb. nedenlerle hasat sonrası dönemde yoğun olarak piyasaya sürülmesi, ürün fiyatları düşmekte ve üreticiler düşük gelir elde etmektedirler. Lisanslı depoculuk sistemi, yaşanan bu sorunların çözümüne katkı sağlayabilecek bir araç olarak görülmektedir. Lisanslı depoculuk sistemi; tarım ürünlerinin kalite sınıflarının yetkili laboratuvarlar tarafından belirlenerek modern altyapıya sahip depolarda güvenli koşullarda depolanması, ürün kayıplarının ve nakliye giderlerinin azaltılması, kayıt dışılığın önlenmesi, üreticilerin uygun zamanda ürünlerini satmaları, ürün senetleriyle ticaretin yapılması ve kredi temin edilerek finansal türev piyasalarının gelişimi ile iç ve dış piyasalarla entegrasyonun sağlanmasına önemli katkıları söz konusudur. Türkiye’de lisanslı depoculuk sistemi ile ilgili ilk yasal düzenleme 2005 yılında 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ile yapılmış, sonrasında ise bu kanunun uygulaması ile ilgili gerekli ikincil mevzuat çıkartılmıştır. Günümüzde ÇKS veya TÜKAS’a kayıtlı üreticilere fındık, pamuk, mısır, kuru üzüm, buğday, nohut, ayçiçeği, çavdar, kuru kayısı, zeytin, Antep fıstığı, mercimek, çeltik, yulaf, arpa, pirinç, soya fasulyesi, fasulye ve zeytinyağını lisanslı depolarda depolamaları durumunda Ticaret Bakanlığı’nın belirlediği kira ücret tarifesinin %75’i destek olarak sağlamaktadırlar. Giresun’da kurulan yıllık 17.000 tonluk lisanslı depoda üreticilerden ziyade TMO’nin aldığı ürünler depolanmaktadır. Tarım

- 1 Bu çalışma Zeynep Çalışkan’ın Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda yapılan “Fındık Üreticilerinin Lisanslı Depolara Fındık Teslim Etme İstekliliği” isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.
- 2 Zir. Müh. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, E-posta: zcaliskan5@gmail.com, ORCID ID: 0009-0004-2105-6000, Sorumlu yazar.
- 3 Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, E-posta: mehmetbo@omu.edu.tr, bozoglumehmet@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-83331865

ürünlerinde lisanslı depoculuk sisteminin yaygınlaştırılabilmesine ürün ihtisas borsalarının kurulup aktif hale getirilmesi ve üreticilere sağlanan desteğin artırılmasının önemli katkılar sağlayabilecektir.

1. Giriş

Tarımsal ürünleri, depolama ve finansman imkanlarının yetersizliği nedeniyle üreticiler hasat sonrası dönemde yoğun olarak piyasaya arz edilmek durumunda kalmaktadırlar. Bu durum, tarım ürünlerinin fiyatlarının düşmesine ve üreticilerin tatmin edici bir gelir elde edememesine yol açmaktadır. Lisanslı depoculuk sistemi, belirtilen sorunların çözümüne katkı sağlayacak önemli bir araç olarak görülmektedir (Coşkun, 2020).

Lisanslı depoculuk, depolamaya elverişli ve standartlara uygun hale getirilebilen temel ile işlenmiş tarım ürünlerinin, yetkili laboratuvarlarca analiz edilip kalite ve sınıflarının belirlenmesi sonucunda, modern teknik donanımına sahip tesislerde sigorta güvencesi altında ve sağlıklı şartlarda muhafaza edilmesini; ayrıca bu ürünlerin, kıymetli evrak niteliği taşıyan ürün senetleri aracılığıyla ticaretinin yapılmasını içeren bir sistemdir. (Çelik, 2023). Lisans kavramı, terminolojik açıdan değerlendirildiğinde, belirli bir faaliyet ya da ticari işlem için kamu tarafından yetki verilmiş olduğunu ifade eder. Bu sebeple depoculuk sisteminin lisanslı bir yapıda tanımlanması, inşa edilen depoların ve bu kapsamda yürütülen işlemlerin hükümet tarafından belirlenen yasal düzenlemelere uygunluğunu ve devlet tarafından gerekli izin alındığını göstermektedir. (Coşkun, 2020).

Lisanslı depoların temel sorumluluğu, kabul ettikleri tarım ürünlerinin güvenliğini sağlamak ve kalitesini muhafaza etmektir. Bu sistem, tarımsal piyasalarda etkin ve güçlü bir mekanizma olarak işlev görebilmektedir. Zira lisanslı depolar, belirli bir kira bedeli karşılığında tarım ürünlerini uygun koşullarda muhafaza etmeyi taahhüt eden; faaliyet esasları kamu otoritesi tarafından belirlenen ve anonim şirket yapısında faaliyet gösteren yüksek kapasiteli tesislerdir. Bu tür depolarda buğday, arpa, mısır ve yulaf gibi tahıl grubu ürünlerin yanı sıra; ayçiçeği gibi yağ içeriği yüksek tohumlar, mercimek, nohut ve fasulye gibi baklagiller ile zeytin, zeytinyağı, şeker, kuru kayısı, fındık ve pamuk gibi hem işlenmiş hem de temel tarımsal ürünler güvenli şekilde depolanabilmektedir. (Çelik, 2023).

Lisanslı depolarda tarım ürünleri güvenli olarak depolanabilmekte, üreticiler uygun zamanda ürününü satışa çıkarabilmekte ve ürün senedi aracılığıyla alacağı krediyle girdi temin edebilmekte, likidite artmakta, iç ve dış piyasayla entegrasyon sağlanabilmekte ve yatırımcılarla iletişim geliştirilebilmekte, finansal türev piyasaları gelişebilmektedir. Ayrıca,

lisanslı depoculuk sistem sayesinde nakliye giderleri azalmakta, kayıt dışılık önlenerek vergi geliri artmakta, ürünün fiziki taşınmaya ihtiyaç olmadan senetler ile ürünlerin ticaretinin gerçekleşmesi sağlanarak ürün borsalarının gelişimi sağlanmaktadır (Coşkun, 2020).

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de genel olarak tarım ürünleri ve özelde de fındıkla ilgili lisanslı depoculuk mevzuatı, sağlanan destekler ve fındıkla ilgili uygulamaların ortaya konulmasıdır.

Bu çalışma, beş başlık altında ele alınmıştır. Giriş bölümünden sonraki ikinci başlıkta Türkiye’deki lisanslı depoculuk mevzuatı, üçüncü başlıkta lisanslı depoculuğa yönelik destekler, dördüncü başlıkta lisanslı depoculuk sisteminin fındık sektörüne olası katkıları, sağlanan destekler ve uygulamaları, beşinci başlıkta ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

2. Lisanslı Depoculukla İlgili Mevzuat

Türkiye’de lisanslı depoculuk ile ilgili ilke ve yöntemler, 2005 tarih ve 5300 sayılı Kanun ile belirlenmiştir (T. C. Resmi Gazete, 2005a). Sonrasında ise 5300 sayılı Kanunun uygulanması ile ilgili çeşitli yönetmelikler ve tebliğler yayınlanmıştır. Bu Kanunla ilgili yayınlanan 4 yönetmeliğin amaçları ve kapsamı aşağıda belirtilmiştir.

Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği: Bu Yönetmelik, lisanslı depoculuk kapsamında tarımsal ürünlerinin standartlarının belirlemeyi güvenli ve sağlıklı şartlarda depolanmasını ve ürün senetleri aracılığıyla ticaretinin daha kolaylık kazanmasını sağlamaktır. Bu Yönetmelik, lisanslı depo işletmelerinin kuruluşu, faaliyetleri, işleyişi, denetimi ve ürün senetlerinin düzenlenmesi ile lisanslı depoculuk sistemine ilişkin usul ve esasları kapsar (T. C. Resmi Gazete, 2013a).

Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği: Bu düzenlemenin gayesi; lisanslı depo işletmesinin, 10/2/2005 tarihli ve 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve mudilerle yapacağı sözleşmede belirlenen yükümlülüklerini yerine getirmemesinden kaynaklanan mudi zararlarını tazmin etmek ve ilgili mevzuat çerçevesinde verilen diğer görevleri yerine getirmekle görevli ve yetkisi verilen tüzel kişilik statüsüne sahip Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonuna yönelik yöntem ve ilkeleri düzenlemektir. Bu Yönetmelik; Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonunun idare ve temsili ile Fon alacak ve gelirlerinin toplanmasına, Fon varlığının kullanılmasına, Fon adına ve faydasına düzenlenen teminatların güvenceye alınmasına, yeterliliğinin temin edilmesine, nakit hale getirilmesi, zarar gören kişilere ödemeler ve iade süreçlerine dair yöntem ve esaslar ile Fonla bağlantılı diğer konuları kapsar (T. C. Resmi Gazete, 2005c).

Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği: Bu Yönetmeliğin amacı; Depolama amacıyla teslimi ve kabulü gerçekleştirilen ürünler için, bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde lisanslı depo işletmeleri tarafından elektronik ortamda düzenlenen elektronik ürün senetlerinin, fiziki ürün senetleriyle aynı hukuki niteliği taşıyacak şekilde kayıt altına alınması, devrinin yapılması, yenilenmesi, iptali ve güvenliğine, söz konusu hizmetleri yürütecek yetkili kuruluşun lisanslanması, faaliyeti ile kontrolüne ve elektronik ürün senedine dair diğer işlemlere ilgili yöntem ve ilkeleri düzenlemektir. Bu Yönetmelik, depolanacak malların mülkiyetini temsil ve rehin edilme işlevlerini kapsayan, teminat amacıyla kullanılabilen değerli evrak niteliğindeki elektronik ürün senetlerine dair yöntem ve prensipleri kapsar (T. C. Resmi Gazete, 2011).

Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans Alma, Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelik: Bu düzenlemenin gayesi; tarım ürünlerinin lisanslı depolarda muhafazası kapsamında analizini gerçekleştirmek, ürünün nitelik ve özelliklerini tespit etmek, standartlara uygun şekilde sınıflandırmak ve bu durumun belgelendirmek için, yetkili sınıflandırıcı olarak kişi ve kuruluşlarca kurulan ve işletilen laboratuvarların lisans almalarına, icraat ve kontrollerine dair usullerle buralarda görev yapacak personelin sahip olacağı şartları düzenlemektir. (T. C. Resmi Gazete, 2005b).

Lisanslı Depoculuk Kanunu’na bağlı olarak 9 adet tebliğ yayınlamıştır. Bunlar; Kuru Kayısı Lisanslı Depo Tebliği, Zeytinyağı Lisanslı Depo Tebliği, Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği, Fındık Lisanslı Depo Tebliği, Pamuk Lisanslı Depo Tebliği, Kuru Üzüm Lisanslı Depo Tebliği, Antep Fıstığı Lisanslı Depo Tebliği, Zeytin Lisanslı Depo Tebliği, Süt Ürünleri Lisanslı Depo Tebliğidir (LİDASDER, 2025). Bu tebliğlerin temel gayesi, standartları belirlenmiş ürünlerin güvenli ve sağlıklı şartlarda muhafaza edilmesini ve ürün senetleri aracılığıyla ticaret yapımının kolaylaştırılmasını sağlamaktır. Bu tebliğlerde, belirtilen ürünlerin muhafaza edileceği lisanslı depolarda bulunacak asgari özellikler ve lisanslı depoculuk faaliyetlerine ilişkin diğer konuların yanı sıra, depolama hizmetlerinin yürütülmesine dair yöntem ve esasları da içermektedir.

Fındık Lisanslı Depo Tebliğine göre kabuklu fındıklar, hasat zamanından itibaren en fazla 24 aylık süreyle lisanslı depolarda muhafaza edilebilirler. İç veya işlenmiş iç fındıklar ise kabuklu haliyle hasat edildiği tarihten itibaren 24 aylık zaman dilimini aşmamak koşuluyla iç fındığa dönüştürülme tarihten itibaren, çuvallanmış veya kasalanmış fındıkların raf ömrü için en fazla 6 ay, tüketim süresinde daha kısa süre planlanmamış ise vakumlu ambalajlı fındıklar en fazla 10 aylık süreyle lisanslı depolarda depolanabilirler. Fındığın hasat dönemi, fındık sahibinin bildirimini ile gerekli analiz ve incelemeler

sonucunda belirlenir. Fındığın depolanacağı döneminin başlangıç ve bitiş tarihleri, uygulama koşulları dikkate alınarak Bakanlık tarafından tespit edilir ve internet ortamında ilan edilir. Fındığın depolama dönemi 15 ağustosta başlamakta, bir sonraki sene 14 ağustosta sona ermektedir.

3. Lisanslı Depoculuğa Yönelik Devlet Destekleri

Türkiye’de on yıl önce başlatılan lisanslı depoculuk yatırımlarının geliştirilebilmesi için yapılan düzenlemelerle sektöre çeşitli teşvikler sağlanmıştır. Lisanslı depoculuk sisteminin hedeflerine ulaşabilmesi ve sistemin yaygınlaştırılabilmesi amacıyla Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) ya da Tarımsal Üretim Kayıt Sistemi’nde (TÜKAS) kayıtlı olup depoya ürün teslim eden üreticilere devlet tarafından analiz ücreti, kira ve nakliye destekleri sağlanmaktadır (Çelik, 2023).

Sistem gelişimi ve tarafların ilgisinin çekilmesi için 2009 yılında vergi teşviklerini içeren kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla ürün senetlerinin kullanımı ve değişimlerinden elde edilen kazançlardan 2014 senesinin sonuna dek gelir ve kurumlar vergisi dışında tutulmasına karar verilmiştir. İlaveten depo işletmesiyle mudi arasında gerçekleştirilecek sözleşmeler ile ürün senetleri damga vergisinden muaf tutulacaktır. Sonrasında gelir ve kurumlar vergisi muafiyetinin süresi 2023 senesi bitimine kadar uzatılmıştır. Üreticilerin ürün senedi satışlarından da %2’lik zirai stopaj kesintisi yapılmayacaktır. Ayrıca ürünün depoya ilk tesliminde ve borsada gerçekleştirilecek işlemlerden KDV uygulanmamakta, fakat senetin el değiştirmesinden ve depodan ürünü teslim alacak kişiye %1 KDV oranı geçerlidir. Sosyal Güvenlik Kurumunca 2024 yılına kadar senet satışlarından %2 oranında Bağ-Kur primi kesintisi yapılmamıştır (Coşkun, 2020). Mudi ve lisanslı depo işletmecilerine sağlanan bu destek ve teşvikler ile sistemin çok hızlı bir şekilde gelişerek tarım sektörünü dijitalle taşımaya ve dönüştürmeye başladığı görülmektedir.

4. Fındık Lisanslı Depoculuk Sisteminin Olası Katkıları, Sağlanan Destekler ve Uygulamaları

Türkiye dünya fındık üretim ve ticaretinde lider konumdadır. Türkiye 2023 yılında dünyadaki 1,2 milyon tonluk fındık üretiminin 765 bin tonunu (%64’ünü), 583 bin tonluk dünya kabuklu ve iç fındık ihracatının 308 bin tonunu (%53’ini) sağlamaktadır (Bars, 2024). Aynı yılda gerçekleşen 259 bin tonluk işlenmiş fındık ihracatı (KİB, 2025) dikkate alındığında, Türkiye’nin dünya fındık ihracatındaki payı ile bu ürünün ülke ekonomisi ve tarım sektörü açısından önemi oldukça yüksektir. Türkiye’nin Karadeniz Bölgesinde yaklaşık 400 bin çiftçi 747 bin hektar alanda 600 ila 800 bin ton fındık üretebilmektedir. Buna karşın, fındık sektöründe özellikle hasat

sonrası dönemde fındığın piyasaya sürülmesinden dolayı fiyatlarda ve çiftçilerin gelirlerinde önemli düşüşler yaşanmaktadır.

Lisanslı depoculuk sistemi sayesinde bölgedeki sanayi kuruluşları ham ve işlenmiş mamulün belli kalite standartlarına uygun bir çerçevede teminatı bakımından stoklu satış yapmak yerine piyasadan geçerli borsa fiyatları doğrultusunda yeterli ürünü temin etmesi söz konusu olacaktır. Bu yolla işletmeler, stok maliyetine göz yumma durumundan ve diğer finans maliyetleri bertaraf edebileceklerdir. Ayrıca lisanslı depoculuk faaliyetini yürüten kuruluşlar da söz konusu faaliyet kapsamında ek kazanç sağlayabileceklerdir. (Memiş, 2014). Ayrıca tarımsal ürünlerinin hijyenik şartlarda muhafaza edilmesi ile kayıp ürün oranının azalması, kalite standardının yakalanarak ihracatı gerçekleştirilecek ürünlerin ticaretinde üstünlüğünü arttıracak özelliklerinin ön planda olması ve dünya borsalarına uyumlu bir çalışma ortamı sağlaması küresel ölçüde rekabet gücünü sağlayacaktır (Hacıoğlu Deniz vd., 2011).

Lisanslı depoculuğun fındık üreticileri ve tüketicileri, ürün fiyatı ve kalitesine, tüccar ve sanayicilere aşağıda belirtilen katkıları sağlayabilecektir.

Lisanslı depoculuk sistemi hem fındık üreticilerine hem de tüketicilere çeşitli açılardan katkı sunma potansiyeline sahiptir. Üretim miktarında periyodik dalgalanmalar gösteren fındıkta, rekoltenin yüksek olduğu dönemlerde ortaya çıkan arz fazlası, fiyatların gerilemesine yol açmakta ve beklenen gelir düzeyinin altında kalınmasına neden olmaktadır. Arz fazlasının ürünün uygun şartlarda saklanarak, piyasaya sunulmasına ve stoklanacak ürünün önceden planlanmasını mümkün kılan lisanslı depoculuk sistemi bu sorunun çözümüne katkı sağlayabilecektir. Ayrıca üreticiler lisanslı depolardan aldıkları ürün senetleri ile gelecekteki piyasa koşullarını öngörebileceklerdir. Bu sayede elverişli şartlarda kredi ve erişim olanağından da yararlanabileceklerdir (Niyaz, Keskin, Savran ve diğerleri, 2012).

Lisanslı depoculuk uygulamalarının fiyat dalgalanmalarının önlemeye yönelik yapısından dolayı ürüne erişmek isteyen tüketici almak istediği ürüne istikrarlı fiyatlardan erişme imkanına sahip olacak ve fiyat dalgalanmalarından en az şekilde etkilenecektir. Depolarda düzenli olarak ürün saklanacağı için ürüne ulaşmak isteyen tüketici yüksek kalitedeki ürüne yılın istediği zamanı erişebilecektir.

Lisanslı depoculuk sisteminin fındık kalitesi ve fiyatlarına sağlayabileceği katkılar ise şu şekildedir. Sistem, ürünlerin kalite düzeylerine göre sınıflandırılmasını zorunlu kıldığı için, fiyatlandırma da kaliteye bağlı olarak

belirlenmektedir. Buna göre, belirlenen standartlara uygun ve nitelikli üretim gerçekleştiren üreticiler daha yüksek gelir elde ederken, diğer üreticiler de nitelikli üretime yönlendirilmelidir. Ürünün belirlenen kalite ve standartlara uygunluğu hem iç piyasada hem de dış piyasada değer artışına neden olacaktır. Ayrıca sistem, tarıma dayalı sanayiye nitelikli hammadde teminini de mümkün kılacaktır (Niyaz, Keskin, Savran ve diğerleri, 2012). Lisanslı depoculuğun ürünün hem iç hem de dış faktörlerden korunmasını sağlayan özelliği ön plana çıkmaktadır. Fındıkta raf ömrünü azalmasına neden olan en önemli aktörlerden biri küflenmedir. Fındıkta küf gelişmesine bağlı olarak aflatoksin oluşmasının en önemli sebebi, yüksek su ve sıcaklığın artmasıdır. Lisanslı depoculuk sisteminde ürün güvenli, hijyenik ve sağlıklı koşullarda depolandığından fındıkta aflatoksin oluşumunu, küfün ürüne nüfuz etmesini ve toksik madde oluşumu engellenmektedir. Standartlara göre yapılan lisanslı depolarlar, küflenmenin önüne geçip renkte bozulmalar, tatta acılaşıma, lezzet ve aroma kaybının önüne geçmektedir (Memiş, 2014).

Lisanslı depoculuk sisteminin tüccar ve sanayicilere aşağıdaki katkıları sağlayabilecektir. Lisanslı depolarda depolanan mamullerin özellikleri göz önünde bulundurularak ideal ortamlarda saklanması sağlanmakta böylece, tüccarın iyi nitelikte ve gerektiğinde ürünün temin edilmesi mümkün olacaktır. Böylelikle tüccar, talep ettiği kaliteli ürüne hasat sezonu sonrasında da erişebilecektir. Lisanslı depoculuk sistemin tüccar yönünden diğer bir avantajı ise stoklama maliyetlerinin düşürülmesi yönündedir. Tüccar sahip olduğu makbuz senetlerini teminat göstererek ilgili bankalardan kredi alabilme imkanına sahiptir (Niyaz, Keskin, Savran ve diğerleri, 2012). Lisanslı depoların hizmete geçmesi üretici yönünden depolama soruna çözüm olurken sanayiciler için de stok güvencesi sağlanacaktır. Böylelikle sanayici bireysel şekilde depo kurma ve depo kurulum maliyeti ortadan kaldıracığı için yakınlarındaki lisanslı depoyu kullanabileceklerdir (Karabaş ve Gürler, 2010). Yine lisanslı depoculuk sisteminin uygulanmasıyla sanayiciler ellerinde bulunan ürün senetleri aracılığıyla işletmelerin mamul ihtiyacını güvence altına almanın yanı sıra bu senetleri teminat göstererek bankalardan kredi alabileceklerdir. Sanayiciler ellerinde bulunacak ürün senetleriyle, gelecekte olası fiyat dalgalanmalarından korunma imkânı kazanabilmekte ve risklerini azalttıkları gibi işletmelerin kâr ve zarar durumunu öngörebileceklerdir (Niyaz, Keskin, Savran ve diğerleri, 2012).

Lisanslı depolara 2024 yılında teslim edilen fındık, mercimek, buğday, kuru üzüm, fasulye, mısır, Antep fıstığı, yulaf, çeltik, kuru kayısı, çavdar, nohut, ayçiçeği, pamuk, zeytin, arpa, soya fasulyesi, pirinç ve zeytinyağına ayda ton başına Ticaret Bakanlığının belirlediği kira tarifesinin %60'ı oranında kira ücreti sağlanmıştır. Nakliye ücreti olarak 2024 yılında lisanslı

depolara teslim edilen kuru üzüm, fındık, Antep fıstığı, kuru kayısı için maksimum 10 tona kadar ton başına 300 TL, mercimek, yulaf, pamuk, çeltik, arpa, buğday, soya fasulyesi, mısır, fasulye, nohut, ayçiçeği, pirinç, çavdar, zeytin ve zeytinyağına maksimum 30 tona kadar ton başına 100 TL sağlanmıştır. Bununla birlikte belirtilen tarım ürünlerine 2024 yılında Ticaret Bakanlığı’nın belirlediği analiz ücret tarifesinin %50’si ödenmiştir (Tablo 1). Lisanslı depolara teslim edilen tarım ürünlerine sağlanan kira ücreti desteğinin oranı 29 Nisan 2024 tarihinde yayımlanan Kararnameyle 2025, 2026 ve 2027 yılları için %75’e çıkartılmış, nakliye ve analiz ücreti destekleri ise kaldırılmıştır.

Türkiye’de fındıkta lisanslı depoculuk sistemine 2012 senesinde iki adet pilot uygulamayla adım atılmıştır. Ünye ve Düzce de 51 milyon TL sermayeli ve büyük oranda TMO ve TOBB ortaklığında depo tesisleri kiralanmıştır. Ünye’deki deponun kapasitesi 25.000 ton, Düzce’deki depo kapasitesi ise 10 bin tondur. Buna karşın Ünye’deki depoya 35 ton, Düzce’deki depoya ise 900 ton fındık teslim edilmiştir. Depolara çok az fındık depolanmasından dolayı zarar edilmiş, deponun 2013 yılı sonunda kapatılarak emanete bırakılan fındıklar üreticilere geri verilmiştir (Coşkun, 2020).

Tablo 1. Lisanslı depolara konulan ürünlere sağlanan destekler

Ürün	Kira Bedeli (TL/Ton/Ay)	Nakliye Ücreti (TL/ Ton)	Desteklemeye Tabi Nakliye Üst Sınırı (Ton)	Analiz Bedeli (TL/Analiz)
Fındık		300	10	
Buğday, Arpa, Yulaf, Çavdar, Mısır, Çeltik, Pirinç		100	30	
Mercimek, Nohut, Fasulye, Soya Fasulyesi	Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenen kira ücret tarifesinin %75’i	100	30	Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenen analiz ücret tarifesinin %50’si
Ayçiçeği		100	30	
Pamuk		100	30	
Antep fıstığı	oranında	300	10	oranında
Kuru kayısı, Kuru üzüm		300	10	
Zeytin, Zeytinyağı		100	30	

Kaynak: T. C. Resmî Gazete, 2025.

Giresun Ticaret Borsası tarafından hazırlanan Giresun Fındık Lisanslı Deposu ve Spot Borsa Kurulması isimli projeye 2009 yılında ile 9,3 milyon

Euro hibe sağlanmıştır. Bu proje, Ticaret Bakanlığı ve Avrupa Birliği eş finansmanı ile gerçekleşmiştir. Projenin yatırımına 2014 yılında başlanmış ve 2017 hasat sonrasında 17 bin ton kapasiteyle lisanslı depoculuk faaliyetine başlamış ve halen faaliyetlerine devam etmektedir (Coşkun, 2020).

Tablo 2. Depo hizmet tarifeleri

Hizmet	Ücret
Mislen veya ayrı depolama	4,00 TL./ton/gün
Temizleme ve hamaliye	229 TL./ton
Paketleme ve yükleme (75 kg çuval)	231 TL./ton
Paketleme ve yükleme (1000 kg Big-Bag çuval)	132 TL./ton

Kaynak: GİFLİDAŞ, 2025.

Tablo 2’de Giresun lisanslı deposunun hizmet bedelleri verilmiştir. Teslim edilen fındığın diğer ürünlerle birlikte veya ayrı olarak uygun sınıflamayla depolanmasında ton başına günde 4 TL depolama ücreti alınmaktadır. Ürün ilk depoya girişinde gerçekleşecek olan kontrol, numune alınma, ilgili depolara sevk gibi işlemlerin temizleme ve hamaliye ücreti olarak ton başına 229 TL alınmaktadır. Ürün geri alınırken ise ürünün çuvallara konulması ve nakliye araçlarına yüklenmesi hizmeti için 75 kg’lık çuvallar için 231 TL, 1000 kg’lık big-bag çuvallar içinse 132 TL tahsil edilmektedir.

Fındık ürününde lisanslı depoculuk sisteminin işleyiş süreci Şekil 1’de verilmiştir. Lisanslı depolara teslim edilmek istenen fındık, ilgili kişilerce önce kantara getirilerek tartım işlemi gerçekleştirilir. Tartımın ardından, yetkili tartıcı belirlenen oranlarda numune, numune alma aracı kullanılarak temin edilir ve elde edilen numuneler numune kabına yerleştirilerek yetkili sınıflandırıcı akredite laboratuvara iletilir. Numunesi alınan tankların üzerine mamul giriş sıra numarası ve “Analiz sonucu bekliyor” ifadesiyle, analiz tamamlanana kadar bekletilir. Yetkili tartıcıya ulaşan analiz sonuçlarının bir nüshası mamul sahibine teslim edilir. Mamul sahibi sonuçları onayladığı takdirde, tanktaki fındık ürünleri randımanlarına göre sınıflandırılan depolara iletilir. Lisanslı depoda 55-54-53-52-51-50-49-48 ve üstü randımana sahip her bir randıman grubu ayrı depolarda olacak şekilde depolara yerleştirilir. Analiz sonuçları onaylanan ürüne ait çekir listesi bilgisayar ortamına kaydedilir ve bir nüshası ürün sahibine teslim edilir. Ürün sahibi lisanslı depo işletmesi müdürlüğündeki işlem bankosundan, tartım ve analiz sonuçlarına istinaden düzenlenmiş ürün senedini imza karşılığında alır. Lisanslı depo işletmesi ürün senedi ile ilgili bütün bilgileri dijital ortamında işleyerek ulusal fındık borsası işlem ağına kaydeder.

Analiz sonuçlarını ve tartım işlemlerini kabul etmeyen mamul sahipleri, itirazlarını Yazılı biçimde lisanslı depo işletme müdürlüğüne sunar. Lisanslı depo müdürü ve yetkili sınıflandırıcı sorumlusu bir arada itiraz başvurusunu değerlendirir. İtirazın haklı bulunması durumunda tartım ve analiz süreçleri yeniden tekrardan gerçekleştirilir. Ürün sahibi analiz sonuçlarına dayanarak, ürünü lisanslı depoya teslim etmekten vazgeçerse, tekerlekli tankta bulunan mamul, forklift yardımıyla çuvallama alanına getirilerek mamul sahibine, çuvallarıyla birlikte teslim tutanağı karşılığında kendisine teslim edilir.

Fındık piyasasında ya da borsada işlem gören ürün senetleri karşılığında gerçekleştirilen mamul tescil işleminin borsada gerçekleştirilmesinin ardından, alıcıya fındık ürün senedinde belirtilen randıman ve kalite özelliklerine bağlı olarak senette yazan miktardan fire miktarı çıkarılarak teslim gerçekleştirilir. Teslim işlemi alıcının isteğine bağlı olarak jüt çuvallarda ya da big-bag çuvallarda teslimi sağlanır. Çuvalları alıcı kendi getirmek veya bedel karşılığını ödemek zorundadır. Teslim işlemleri tamamlanmış ürün senedine teslim edildi ifadesi eklenerek ileride oluşabilecek muhtemel itirazlara karşın 5 yıl süreyle arşivde muhafaza edilir. (Memiş ve Keskin, 2016).

sağlamakta; bunun yanı sıra, talep edilen nitelikteki ürüne ulaşabilme imkânı sunmaktadır. Özellikle ürün borsalarının geliştirilmesi açısından, lisanslı depoların inşa edileceği bölgelerde kapsamlı fizibilite analizlerinin gerçekleştirilmesi ve bu doğrultuda stratejik adımların atılması oldukça önem arz etmektedir.

Lisanslı depoculuk sisteminin kurulabilmesi için gerekli ilk yasal düzenleme 5300 sayılı 2005 yılında çıkarılan Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ile yapılmış, sonrasında ise bu kanunun uygulaması ile ilgili gerekli ikincil mevzuat çıkartılmıştır. Günümüzde ÇKS veya TÜKAS’a kayıtlı üreticiler belirlenen tarım ürünlerini lisanslı depolara teslim etmeleri durumunda Ticaret Bakanlığı’nın belirlediği kira ücret tarifesinin %75’ini destek olarak alabilmektedirler.

Lisanslı depoculuk sistemi, ürünün emniyetli bir şekilde depolanması, uygun şartlarda satılabilmesini ve teminat olarak kullanılarak finansman elde edilmesini hedeflemektedir. Bu sistemde üreticinin satışını yıl boyunca yapabilmesi, kira ve nakliyat gibi giderlerin kamu tarafından desteklenmesi, ürünlerin kalitesine göre sınıflandırılması ve bunun üreticiye teşvik edici bir faktör olması öncelikli unsurlar arasında yer almaktadır.

Fındık özelinde, Giresun’da kurulan 17.000 ton kapasiteli lisanslı depoda ağırlıklı olarak üreticilerin ürünlerinden ziyade TMO tarafından satın alınan fındıklar depolanmaktadır. Tarım ürünlerinde lisanslı depoculuk sisteminin yaygınlaştırılabilmesine ürün ihtisas borsalarının kurulup aktif hale getirilmesi ve üreticilere sağlanan desteğin artırılmasının önemli katkılar sağlayabilecektir.

Kaynakça

- Bars, T. (2024). *Tarım ürünleri piyasaları: Fındık*. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü.
- Coşkun, E. (2020). *Türkiye fındık piyasasında lisanslı depoculuk sisteminin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çelik, E. (2023). *Türkiye ürün ihtisas borsası ve lisanslı depoculuk: Eskişehir ilinde bir uygulama* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Gıfıldaş. (2025). Lisanslı hizmetler. http://www.giflidas.com.tr/lisansli_hizmet.php (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2025).
- Hacıoğlu Deniz, M., Özçelebi, O., & Haykır Hobikoğlu, E. (2011). Küresel rekabet koşullarında Türkiye’de lisanslı depoculuğun gelişmesinin Türk tarım ürünlerinin rekabet gücüne etkisi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 61(2), 165-186.
- Karabaş, S., & Gürlü, A. Z. (2010). Lisanslı depoculuk sisteminin işleyişi ve Türkiye’de uygulanabilirliği. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 5(1), 196-210.
- Karadeniz İhracatçılar Birliği [KİB]. (2025). Fındık ihracat istatistikleri. <https://kib.org.tr/tr/ihracat-istatistikler-findik-istatistikleri-ulkelere-gore-ihracat-istatistikleri-1.html> (Erişim tarihi: 22 Mayıs 2025).
- Lisanslı Depoculuk ve Desteği Derneği [LİDASDER]. (2025). Lisanslı depoculuk sistemi mevzuatı. <https://lidasder.org.tr/lisansli-depoculuk-sistemi/mevzuat/> (Erişim tarihi: 22 Mayıs 2025).
- Memiş, S. (2014). *Lisanslı depo yer seçimini etkileyen faktörlerin fındık mamulü ihracatı yapan işletme yöneticileri tarafından algılanması* (Doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Memiş, S., & Keskin, H. D. (2016). Fındık mamulü ihracatı yapan işletmelerin lisanslı depo yer seçimine yönelik algılarının faktör analizi yöntemiyle belirlenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2).
- Niyaz, Ö. C., Keskin, B., Savran, K., Tosun, D., & Demirbaş, N. (2012). Türkiye’de lisanslı depoculuk sisteminin fındık sektörü açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 4(1).
- T.C. Resmi Gazete. (2005a). Tarım ürünleri lisanslı depoculuk kanunu. Tarih 17 Şubat 2005, Sayı 25730.
- T.C. Resmi Gazete. (2005b). Yetkili sınıflandırıcıların lisans alma, faaliyet ve denetimi hakkında yönetmelik. Tarih 8 Ekim 2005, Sayı 25960.
- T.C. Resmi Gazete. (2005c). Lisanslı depoculuk tazmin fonu yönetmeliği. Tarih 21 Aralık 2005, Sayı 26030.
- T.C. Resmi Gazete. (2011). Elektronik ürün senedi yönetmeliği. Tarih 12 Kasım 2011, Sayı 28110.

- T.C. Resmi Gazete. (2013a). Tarım ürünleri lisanslı depoculuk yönetmeliği. Tarih 12 Nisan 2013, Sayı 28616.
- T.C. Resmi Gazete. (2025). Lisanslı depoculuk güncel düzenlemeleri. <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/08/20240824-8.pdf> (Erişim tarihi: 6 Mayıs 2025).